

Nr 35

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motioner angående ämnesutbildningen av lärare i språk, biologi m. fl. ämnen.

Motionerna

1973:39 av herr Wikström m. fl. (fp) i vad avser hemställa att riksdagen skall begära en översyn av behörighetskraven för språklärare,

1973:174 av herr Molin m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en översyn av lärarutbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap och svenska.

Bestämmelser i 15 kap. 4 § skolstadgan (1971:235) angående ordinarie tjänst som adjunkt i grundskolan

4 §. Ordinarie tjänst som lärare — — — omfattar dels en ämnesgrupp om två ämnen, dels ett tredje ämne, enligt följande, nämligen

<i>Ämnesgrupp</i>	<i>Tredje ämne</i>
svenska och religionskunskap	historia eller geografi
svenska och historia	geografi
svenska samt engelska eller tyska eller franska	historia eller geografi
engelska och tyska	franska, samhällskunskap, historia eller geografi
engelska och franska	tyska, samhällskunskap, historia eller geografi
tyska och franska	engelska, samhällskunskap, historia eller geografi
religionskunskap och historia	samhällskunskap eller geografi
samhällskunskap och historia	religionskunskap eller geografi
samhällskunskap och matematik	geografi
biologi och kemi	matematik, fysik eller geografi
matematik och fysik	kemi eller geografi
matematik och kemi	fysik, geografi eller biologi
kemi och fysik	matematik eller geografi

Ordinarie tjänst som lärare — — — får omfatta endast ämnesgrupp enligt första stycket.

Länsskolnämnden får besluta att ordinarie tjänst som lärare — — — får omfatta annan kombination av ämnen än som anges i första stycket.

Bestämmelser i 16 kap. 5 § skolstadgan (1971:235) angående ordinarie tjänst som adjunkt i gymnasieskolan (exklusive adjunkt i ekonomiska eller tekniska ämnen)

5 §. Ordinarie tjänst som lärare — — — omfattar någon av följande grupper om två ämnen, nämligen

dels svenska, dels engelska, tyska, franska, historia, religionskunskap eller filosofi,

dels engelska, dels tyska, franska eller latin,

dels tyska, dels franska,

dels latin, dels tyska eller franska,

dels religionskunskap, dels historia,

dels psykologi, dels socialkunskap,

dels samhällskunskap, dels historia, psykologi, socialkunskap eller matematik,

dels matematik, dels fysik eller kemi,

dels kemi, dels fysik eller naturkunskap,

dels biologi, dels kemi eller naturkunskap.

Ordinarie tjänst som lärare — — — får även omfatta någon av följande grupper om tre ämnen, nämligen

dels engelska, franska eller tyska, dels latin, dels allmän språkkunskap,

dels psykologi, dels samhällskunskap, dels socialkunskap,

dels kemi, dels biologi, dels naturkunskap.

Ordinarie tjänst som lärare — — — får även omfatta ett ämne som anges i första eller andra stycket.

Utskottet

1960 års lärarutbildningssakkunniga föreslog för ämneslärare på grundskolans högstadium en treårig ämnesutbildning i tre skolämnena med en studietid av i princip ett år för varje ämne. För gymnasiets lärare förordades en fyraårig ämnesutbildning koncentrerad på studier i två skolämnena. Den föreslagna studieorganisationen för gymnasiets lärare mötte viss kritik och genomfördes av olika skäl inte. I propositionen 1967:4 anförde departementschefen beträffande adjunktsutbildningen bl. a. följande: "Adjunktsutbildningen bör vara enhetlig i den meningen, att behörigheten skall uppnås av den som vid filosofisk fakultet avlagt primärexamen med lärarinriktning. Med primärexamen avser jag här motsvarigheten till nuvarande grundexamina, dvs. filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen och ekonomexamen. — — — Inom primärexamenens ram bör studerande, som avser att tjänstgöra på företrädesvis gymnasialt stadium, normalt uppnå kompetens för adjunkttjänst på detta stadium i två skolämnena. I åtminstone ett av dessa bör studierna fördjupas och omfatta tre terminer. Jag vill inte utesluta möjligheten att studerande som så önskar ägnar ytterligare en termin åt fördjupning i detta ämne. Studerande, som syftar till att tjänstgöra på företrädesvis grundskolans

högstadium, bör normalt uppnå kompetens för adjunktjänst på detta stadium i tre skolämnen enligt gällande läroplan och för gymnasialt stadium i ett eller två skolämnen". Statsutskottet anslöt sig till vad departementschefen förordat och riksdagen fattade beslut i överensstämmelse härmed (SU 1967:51, rskr 1967:143).

År 1969 beslöt riksdagen att en ändrad organisation av utbildningen vid de filosofiska fakulteterna skulle genomföras med början den 1 juli 1969 (prop. 1969:4, SU 1969:34, rskr 1969:101). Omfattningen av grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet anges därefter enligt ett poängsystem, där 40 poäng motsvarar den utbildning jämte prov som heltidsstuderande normalt skall hinna med under ett läsår. Därvid förutsätts att de studerande dels har de förkunskaper som krävs, dels utnyttjar undervisningen effektivt. Normalt bör studiekurserna för 40 poäng avpassas så att andelen inom ett läsår godkända studerande uppgår till minst 2/3 av antalet heltidsstuderande. Vidare bör minst 4/5 av antalet heltidsstuderande fullfölja studierna till 40 poäng inom tre terminer.

Av besluten i anledning av propositionen 1967:4 följer att lärare som avser undervisa på grundskolans högstadium skall avlägga sådan filosofie kandidatexamen enligt kungörelsen (1969:50) om utbildning vid de filosofiska fakulteterna som omfattar minst tre skolämnen. Från denna huvudregel finns för närvarande endast ett undantag. Genom särskilda beslut den 27 maj 1971 och den 5 maj 1972 har Kungl. Maj:t förordnat att den ämnesutbildning för lärare i musik och annat ämne som ges inom ramen för en filosofie kandidatexamen om 120 poäng får koncentreras på två ämnen och resultera i enbart tvåämnestjänster även på grundskolans högstadium.

I motionen 1973:39 behandlas frågan om en översyn av skolstadgans krav för behörighet till tjänst som lärare i moderna språk. Motionärerna åberopar förslag från tre av universitetskanslersämbetet tillsatta arbetsgrupper i respektive engelska, tyska och franska, vilka föreslår bl. a. att studieordningens genomströmningsbegrepp slopas för språkfärdighetsinriktade kurser och att kraven på språkfärdighet skall vara absoluta och uttryckas i precisa termer. Enligt arbetsgrupperna bör studiekurserna för blivande språklärare omfatta sammanlagt 60 poäng. Motionärerna, som yrkar på en översyn av behörighetskraven för språklärare, diskuterar om man för de moderna språken bör ompröva det nuvarande kravet på treämneskombinationer på grundskolans högstadium och endast inrätta tvåämnestjänster (60+60 poäng) eller skilja mellan kompetens för grundskola (40 poäng) och gymnasieskola (60 poäng). Det senare är fallet beträffande ämnet samhällskunskap.

I motionen 1973:174 hävdas att införandet av 1969 års studieordning vid filosofisk fakultet innebär en kraftig minskning av den obligatoriska utbildningstiden för lärare i biologi jämfört med tidigare ordning som föreskrev en normalstudietid om tre och en halv terminer för skolämnet biologi. Motionärerna föreslår att för behörighet till tjänst som lärare i biologi skall krävas studiekurser om sammanlagt 60 poäng.

I samma motion yrkas även att beslutet att skära ned tiden för ämnesutbildningen av lärare i samhällskunskap i gymnasieskolan omprövas. Ämnet samhällskunskap enligt 1965 och 1970 års läroplaner för det gymnasiala stadiet innefattar huvuddelen av det geografifämne som i äldre läroplan fanns upptaget som ett separat skolämne. För att fördjupade studier skall möjliggöras i det nya blockämnet föreslås i motionen för behörighet som lärare i samhällskunskap i gymnasieskolan bl. a. krav på studiekurser om sammanlagt 80 poäng.

Förslag som syftar till motsvarande behörighetskrav för lärare i svenska i gymnasieskolan förs även fram i motionen 1973:174. Motiveringen härför är att svenska är det centrala ämnet i skolundervisningen och att en mängd nya uppgifter tillagts svenskundervisningen genom de senaste läroplansreformerna på det gymnasiala stadiet.

Utskottet vill i anledning av motionerna anföra följande.

Som framgår av 7 § kungörelsen om utbildning vid de filosofiska fakulteterna (1969:50) förutsätter 1969 års studieordning beträffande utbildningen i vissa ämnen – i första hand i de s. k. skolämnena – att de studerande har de förkunskaper som krävs. När det gäller exempelvis språken innebär, såsom universitetskanslersämbetets arbetsgrupper i engelska, tyska och franska redovisat, de studerandes stora variationer i fråga om ingångsfärdigheter problem för utbildningen. Om en del av dagens gymnasiala utbildning läggs in i den eftergymnasiala utbildningen i språkämnena eller andra ämnen med förkunskapskrav medför detta svårigheter att inom stipulerade normalstudietidsramar nå de mål som uppsatts för utbildningen av lärare. Frågan huruvida studiekurser om sammanlagt 40 poäng enligt 1969 års studieordning omfattar en studieprestation av ungefär samma storlek som den som motsvarar två betyg enligt 1953 års examensstadga är svårbesvarad. Utskottet har diskuterat principfrågan huruvida nuvarande tidsram för lärarutbildning om sammanlagt 120 poäng skall vara en för överskådlig tid given ram för alla slag av ämneskombinationer i såväl gymnasieskolan som grundskolan. En i förväg fixerad tidsram kan dels förhindra en kombination av ämnen som i och för sig är angelägen, dels omöjliggöra hänsynstagande i studietidshänseende till den specifika karaktären hos de ämnen som man önskar kombinera. Under senare tid har framförts tanken att en tidsram om 140 poäng skulle föreskrivas för vissa slag av ämneskombinationer. Utskottet vill för sin del inte utesluta att man i ett större sammanhang kan komma att behöva göra en översyn av utbildningstidens längd för enskilt ämne och för viss ämneskombination som avser utbildning av lärare.

Inom universitetskanslersämbetet pågår innevarande budgetår utredningsarbete som avser studieplanerna i bl. a. biologi, samhällskunskap och svenska. Vidare bedrivs viss försöksverksamhet med nya studieplaner i t. ex. moderna språk. Utskottet förutsätter att universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen med uppmärksamhet följer utvecklingen och tar de initiativ som försöksverksamheten och utredningsarbetet ger

anledning till.

Med hänvisning till pågående försöksverksamhet och utredningsarbete i vad gäller studieplaner i de aktuella ämnena och till vad utskottet i övrigt uttalat i ärendet föreslår utskottet att de förevarande yrkandena i motionerna 1973:39 och 1973:174 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionerna 1973:39 och 1973:174, förstnämnda motion såvitt nu är i fråga.

Stockholm den 18 september 1973

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Nordstrandh (m), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Berndtson i Linköping (vpk), Sundgren (s), fru Söder (c), herrar Stålhammar (fp), Svensson i Kungälv (s) och Karlsson i Mariefred (c).

